

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-12 : ભૂગોળ (148) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક

પ્રશ્નપત્રનું પરિરૂપ

કુલ ગુણ : 100

નોંધ : આ પરિરૂપ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, પ્રાશ્નિકો, મોડરેટર્સના માર્ગદર્શન માટે છે. જે તે વિષયોના પ્રાશ્નિક તેમજ મોડરેટર્સને માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણના બૃહદ્ હાર્દ/ઉદ્દેશને સુસંગત રહી પ્રશ્નપત્રની સંરચના બાબતે ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે.

હેતુઓ પ્રમાણે ગુણભાર :

હેતુઓ	જ્ઞાન (K)	સમજ (U)	ઉપયોજન (A)	સંયોજન / કૌશલ્ય (S)	કુલ
ગુણ	40	30	20	10	100
ટકા (%)	40%	30%	20%	10%	100%

પ્રશ્નના પ્રકાર પ્રમાણે ગુણભાર :

ક્રમાંક	પ્રશ્નનો પ્રકાર	પ્રશ્નોની સંખ્યા		કુલ ગુણ
		જનરલ વિકલ્પ વિના	જનરલ વિકલ્પ સાથે	
1.	હેતુલક્ષી પ્રશ્નો (O)	20	20	20
2.	અતિ ટૂંકજવાબી પ્રશ્નો (VSA)	10	10	10
3.	ટૂંકજવાબી પ્રશ્નો (SA-I)	08	12	16
4.	ટૂંકજવાબી પ્રશ્નો (SA-II)	08	12	24
5.	લાંબા પ્રશ્નો (LA)	06	08	30
	કુલ	52	62	100

પ્રકરણ દીઠ ગુણભાર :

ક્રમ	પાઠ / પ્રકરણનું નામ	પ્રકરણદીઠ ગુણભાર	
		જનરલ વિકલ્પ વિના ગુણ	જનરલ વિકલ્પ સાથે ગુણ
1.	માનવ ભૂગોળ પરિચય	05	05
2.	માનવ વસ્તી	8 + 1 નકશો	09
3.	માનવીની પ્રાથમિક અને દ્વિતીયક પ્રવૃત્તિઓ	07	12
4.	માનવીની તૃતીયક, ચતુર્થક અને પંચમ પ્રવૃત્તિઓ	07	07
5.	પરિવહન	10 + 1 નકશો	19
6.	દૂરસંચાર	07	09
7.	વ્યાપાર	7 + 1 નકશો	08
8.	માનવ વસાહતો	9 + 1 નકશો	12
9.	કુદરતી સંસાધનો	7 + 1 નકશો	13
10.	વૈશ્વિક સમસ્યાઓ : ભૌગોલિક પરિપ્રેક્ષ્યના સંદર્ભમાં	08	11
11.	માહિતી સ્ત્રોત અને તેનું સંકલન	08	10
12.	આંકડાકીય માહિતીનું આલેખન	07	10
13.	માહિતી વિશ્લેષણ અને નકશા નિર્માણમાં કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ	05	05
	કુલ	100	130

નોંધ : જનરલ વિકલ્પ સાથે દર્શાવેલ પ્રશ્નોના ગુણ નમૂનાના પ્રશ્નપત્ર પ્રમાણે દર્શાવેલ છે. અન્ય પ્રશ્નપત્ર માટે આ ગુણ અલગ હોઈ શકે છે.

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-12 : ભૂગોળ (148) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક

પ્રશ્નપત્રનું માળખું

કુલ ગુણ : 100

પ્રશ્ન ક્રમ	વિભાગ તથા પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ - A	
1 થી 20	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 1 થી 20 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલ 4 (ચાર) વિકલ્પ (A,B,C,D,) પૈકી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (દરેકનો 1 ગુણ)	20
	વિભાગ - B	
21 થી 30	નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (દરેકનો 1 ગુણ)	10
	વિભાગ - C	
31 થી 42	નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 31 થી 42 સુધીના 12 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 08 (આઠ) પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. (દરેકના 2 ગુણ)	16
	વિભાગ - D	
43 થી 54	નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 43 થી 54 સુધીના 12 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 08 (આઠ) પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. (દરેકના 3 ગુણ)	24
	વિભાગ - E	
55 થી 62	નીચે આપેલા પ્રશ્ન ક્રમાંક 55 થી 61 સુધીના 07 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 05 (પાંચ) પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. તેમજ 62મો પ્રશ્ન નકશાપૂર્તિનો છે. જે ફરજિયાત છે. (દરેકના 5 ગુણ)	30
	કુલ	100

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-12 : ભૂગોળ (148) (સામાન્ય પ્રવાહ)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક

નમૂનાનું પ્રશ્નપત્ર

કુલ ગુણ : 100

સૂચનાઓ :

- આ પ્રશ્નપત્રમાં પાંચ વિભાગ છે અને કુલ 62 પ્રશ્નો છે.
- જવાબ આપતા પહેલાં પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચી સૂચના મુજબ જવાબ આપો.
- વિભાગની સામે કૌંસમાં લખેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- નવો વિભાગ નવા પાના પરથી જ લખવો.

વિભાગ - A

- નીચે આપેલા 1 થી 20 પ્રશ્નોમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર આપો.

[20]

(દરેકના 1 ગુણ)

- નીચેનામાંથી કયું તત્વ પ્રાકૃતિક પર્યાવરણ નથી ?
(A) નદીઓ (B) મેદાન (C) પરિવહન (D) જંગલો
- વિશ્વમાં વસ્તીની દૃષ્ટિએ ભારતનો ક્રમ કયો છે ?
(A) પહેલો (B) બીજો (C) ત્રીજો (D) ચોથો
- કેનેડાના ઉત્તર ભાગમાં વસતા લોકો કયા નામે ઓળખાય છે ?
(A) પિગ્મી (B) બુશમેન (C) એસ્કિમો (D) બ્લેક-ફેલોઝ
- સંદેશાવ્યવહારને ખૂબ સરળ બનાવનાર
(A) ઇન્ટરનેટ (B) કમ્પ્યુટર (C) દૂરદર્શન (D) રેડિયો
- ભારતમાં સૌપ્રથમ રેલવેની શરૂઆત કયા વર્ષમાં થઈ.
(A) 1950 (B) 1853 (C) 1801 (D) 1958
- વિશ્વમાં સૌથી મોટી ઇલેક્ટ્રોનિક્સ પ્રણાલી કઈ છે ?
(A) ફેક્સ (B) ઇ-મેઈલ (C) ફિલ્મ (D) ઇન્ટરનેટ
- સાર્કનું વડુમથક કયા શહેરમાં છે ?
(A) દિલ્લી (B) કાઠમંડુ (C) કોલંબો (D) વિયેના
- વિક્ટોરિયા સરોવર કયા ખંડમાં આવેલું છે ?
(A) યુરોપ (B) એશિયા (C) અમેરિકા (D) આફ્રિકા
- નીચેનામાંથી કયું શહેર શૈક્ષણિક કેન્દ્ર છે ?
(A) જમશેદપુર (B) વલ્લભ વિદ્યાનગર (C) કાનપુર (D) મોદીનગર
- સિગ્મા દર્શાવવા કઈ સંજ્ઞા વપરાય છે ?
(A) Σ (B) X (C) M (D) $\bar{X}$

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (11) વર્તુળમાં ખૂણાના કુલ કેટલા અંશ છે ?
(A) 180° (B) 90° (C) 360° (D) 0°
- (12) એક જ પરિમાણ ધરાવતો આલેખ કયો છે ?
(A) રેખા આલેખ (B) સાદો સ્તંભ આલેખ
(C) પાઈડાયાગ્રામ (D) વર્તુળ આલેખ
- (13) GPS પ્રણાલી વિકસાવનાર દેશ કયો છે ?
(A) યુ.એસ.એસ.આર. (B) યુ.એસ.એ. (C) આફ્રિકા (D) જર્મની
- (14) GIS ના પિતા તરીકે જાણીતા કોણ છે ?
(A) રોઝર ટોમ લિનસન (B) સ્ટ્રોબો (C) કુ.એલન સેમ્પલ (D) કાન્ટ
- (15) ભીંત-નકશા મુદ્રિત કરવા ઉપયોગી હાર્ડવેર શું છે ?
(A) સ્કેનર (B) ડિજિટાઈઝર (C) પ્લોટર (D) માઉસ
- (16) ચીન અને દક્ષિણ-પશ્ચિમ એશિયાના મધ્યમાંથી પસાર થતો જૂનો માર્ગ
(A) ગ્રાન્ટ રોડ (B) સમજોતા માર્ગ (C) રેશમ માર્ગ (D) મહામાર્ગ
- (17) ટેમ્સ નદી પરનું નદી બંદર કયું છે ?
(A) લંડન (B) હેમ્બર્ગ (C) ટોલેડો (D) ટોરેન્ટો
- (18) ભારતમાં “સર્વે ઓફ ઈન્ડિયાની” કચેરી ક્યાં છે ?
(A) કલકત્તા (B) દિલ્લી (C) દહેરાદૂન (D) પૂણે
- (19) આલેખ એ ઘણું મહત્વનું સ્વરૂપ છે.
(A) ગુણાત્મક (B) ચિત્રાત્મક (C) સંખ્યાત્મક (D) અન્ય
- (20) G.P.S. પ્રણાલીમાં પૃથ્વી ફરતે કુલ કાર્યશીલ ઉપગ્રહોની સંખ્યા કેટલી છે ?
(A) 20 (B) 100 (C) 58 (D) 24

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા 21 થી 30 પ્રશ્નોના ઉત્તર એક શબ્દ કે વાક્યમાં આપો. (દરેકનો 1 ગુણ)

[10]

- (21) “સંભવવાદ” શબ્દનો સૌ પ્રથમ ઉપયોગ કરનાર કોણ હતો ?
- (22) ઔદ્યોગિક ક્રાંતિની શરૂઆત ક્યા ખંડમાં થઈ ?
- (23) સમૂહ માધ્યમો ક્યાં ક્યાં છે ?
- (24) પરિવહનની વ્યાખ્યા આપો.
- (25) ભારતનો પ્રથમ ઉપગ્રહ કયો હતો ?
- (26) વ્યાપાર એટલે શું ?
- (27) વસાહતના બે મુખ્ય પ્રકારો ક્યા છે ?

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (28) “નાટમો” સંસ્થા ક્યાં આવેલી છે ?
- (29) ક્યા પ્રકારના આલેખની પધ્ધતિ સૌથી વધુ વપરાય છે ?
- (30) કમ્પ્યુટર હાર્ડવેર એટલે શું ?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા 31 થી 42 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 8 પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો. (દરેકના 2 ગુણ)

[16]

- (31) વસ્તીના માળખામાં કઈ કઈ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે ?
- (32) દ્વિતીયક પ્રવૃત્તિનાં લક્ષણો આપો.
- (33) ગૃહઉદ્યોગ એટલે શું ? તેમાં કઈ ચીજો તૈયાર થાય છે ?
- (34) તૃતીયક પ્રવૃત્તિ ઉદાહરણ આપી સમજાવો.
- (35) વ્યક્તિગત સંચારતંત્રના સાધનો જણાવો.
- (36) સંચાર એટલે શું ? વ્યક્તિગત સંચારતંત્રના સાધનો લખો.
- (37) ભારતનો આંતરિક વ્યાપાર એટલે શું ?
- (38) ભારતમાં શહેરી વસાહત માટેના માપદંડ ક્યાં ક્યાં છે ?
- (39) વહીવટી કેન્દ્ર એટલે શું ? તેના ઉદાહરણો લખો.
- (40) વ્યાપારિક ધોરણે ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ
- (41) સારણીકરણ વિશે માહિતી આપો.
- (42) નીચે આપેલી માહિતીનો મધ્યક શોધો.
85, 80, 50, 40, 25

વિભાગ - D

- નીચે આપેલા 43 થી 54 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 8 પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર આપો. (દરેકના 3 ગુણ)

[24]

- (43) નિશ્ચયવાદ અને સંભવવાદનો તફાવત સમજાવો.
- (44) વ્યાપારિક પશુપાલન વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- (45) મોટા પાયાના ઉદ્યોગો વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- (46) ઉચ્ચસ્તરીય સેવાઓ જણાવો.
- (47) સુએઝ નહેર વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
- (48) પાઈપલાઈનના લાભ જણાવો.
- (49) ફિલ્મ ઉદ્યોગ વિશે વિસ્તૃત ચર્ચા કરો.
- (50) ગરીબીનો અર્થ સમજાવો. તેને દૂર કરવાના ઉપાયો જણાવો.
- (51) પ્રદૂષણ અટકાવવાના ઉપાયો જણાવો.

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

(52) નીચેના આપેલી આંકડાકીય માહિતીનો મધ્યસ્થ શોધો.

18, 32, 12, 14, 27, 45, 43

(53) નીચે આપેલ માહિતીને આધારે વર્તુળ આલેખની રચના કરો.

કૃષિ પાક	ઘઉં	કપાસ	જુવાર	મગફળી	મગ
ઉત્પાદન ટનમાં	40	35	10	08	07

અથવા

● દૃષ્ટિહીન વિદ્યાર્થીઓએ નીચેના પ્રશ્ન ક્રમાંક-53 નો ઉત્તર આપવાનો રહેશે.

(53) ખનીજોનું વર્ગીકરણ કરો.

(54) પ્રવાહ આલેખની લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.

વિભાગ - E

● નીચે આપેલા 55 થી 61 સુધીના પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 5 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર પૂર્વક ઉત્તર આપો. (દરેકના 5 ગુણ) [30]
(નકશાપૂર્તિનો પ્રશ્ન નંબર-62 ફરજિયાત છે.)

(55) વસ્તીગીચતા પર અસર કરતાં ભૌગોલિક પરિબળો ચર્ચો.

(56) પરિવહનનો અર્થ સમજાવી વિશ્વના મુખ્ય સડકમાર્ગો વિશે જણાવો.

(57) ભારતના મુખ્ય આંતરિક જળમાર્ગોની માહિતી આપો.

(58) ગ્રામીણ માનવ વસાહત પ્રણાલી વિશે સવિસ્તર લખો.

(59) ‘જળ પ્રદૂષણ’ સમજાવી તેને નિવારવાના ઉપાયો જણાવો.

(60) માનવ સંસાધન વિશે વિગતે જણાવો.

(61) પ્રદૂષણ એટલે શું? પ્રદૂષણના પ્રકારો જણાવો.

(62) તમને આપવામાં આપેલ ભારતના નકશામાં નીચેની વિગતો યોગ્ય સ્થાને દર્શાવો.

(i) વધુ વસ્તી ધરાવતું રાજ્ય

(ii) રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ નં. 5 - કોલકત્તાથી ચેન્નઈ એક અટક સ્થાન

(iii) એક ફેરબદલી બંદર

(iv) એક વહીવટી કેન્દ્ર

(v) ભારતની સૌથી મોટી નદી

નોંધ : દૃષ્ટિહીન વિદ્યાર્થીઓએ નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવાના રહેશે.

(i) ભારતમાં વધુ વસ્તી ધરાવતું રાજ્ય કયું છે?

(ii) રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ નં. 5 કયા શહેરમાંથી પસાર થાય છે?

(iii) એક ફેરબદલી બંદર કયું છે?

(iv) એક વહીવટી કેન્દ્રનું નામ લખો.

(v) ભારતની સૌથી મોટી નદી કઈ છે.